

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

ГАДЗІНСЬКА АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО У ДІЯЛЬНОСТІ
СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА**

Спеціальність: 231 «Соціальна робота»

Освітньо-професійна програма «Соціальна робота. Соціальна педагогіка»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

БИЧУКІРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА,

кандидат філософських наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи від 16 травня 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ доц. Чернета С.Ю.

Луцьк 2024

Анотація

Гадзінська А.А. Соціально-педагогічне посередництво у діяльності соціального педагога. – Рукопис.

Робота на здобуття освітньо-професійного ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 231 Соціальна робота. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024.

Конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів або груп людей, які пов'язані з гострими негативними емоціями та переживаннями.

Конфлікти в шкільному середовищі можуть мати різні форми і проявлятися у різних ситуаціях, від невеликих непорозумінь до серйозних суперечок, що потребують втручання з боку педагогічного колективу або психологічної підтримки. Конфлікти в школі є нормальною частиною соціальної взаємодії та можуть бути використані як можливість вирішення проблем, підвищення взаєморозуміння між учнями та розвитку навичок співпраці. Важливо, вчасно реагувати на конфлікти та намагатися запобігти їх подальшому загостренню, пропонуючи відповідну стратегію врегулювання конфлікту.

Мета дослідження – розробити рекомендації соціальним педагогам щодо вирішення проблеми конфліктних ситуацій серед підлітків.

Об'єктом дослідження є посередництво у конфліктних ситуаціях.

У першому розділі бакалаврської роботи обґрунтовано теоретичні засади дослідження конфліктних ситуацій: проаналізовано теоретико-змістову характеристику поняття «конфлікт» та його причини; проаналізовано посередництво соціального педагога у конфліктних ситуаціях.

У другому розділі бакалаврської роботи нами було проведено діагностування на предмет схильності підлітків до конфліктів.

На основі отриманих результатів дослідження розроблено методичні рекомендації соціальним педагогам щодо подолання конфліктності серед учнів підліткового віку.

Ключові слова: конфліктні ситуації, причини конфліктів, посередництво соціального педагога.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ.....	5
1.1. Поняття конфлікту і його характеристика	5
1.2. Основні причини конфліктів серед підлітків	11
1.3. Посередництво соціального педагога в шкільному середовищі.....	16
РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ.....	24
2.1. Аналіз схильності підлітків до конфліктів	24
2.2. Рекомендації соціальним педагогам щодо подолання конфліктності серед учнів підліткового віку	36
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	41
ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність теми. Тема конфліктів в учнівському середовищі є важливою та актуальною в сучасній освітній сфері. Конфлікти в школі мають значний вплив на навчальний процес та психосоціальний розвиток учнів.

Вони виникають у всіх сферах стосунків людини з оточуючим світом. Культура поведінки в конфліктних ситуаціях, які учні засвоюють під час навчання, має велике значення, оскільки вона впливає на їхнє майбутнє життя. Соціалізація учнів включає в себе засвоєння цієї культури та формування навичок ефективного вирішення конфліктів. Тому освітні заклади відіграють ключову роль у конструктивній та мирній взаємодії учнів.

Конфлікти у шкільному середовищі можуть впливати на якість навчання. Суперечки між учнями або учнями та вчителями можуть відволікати увагу від навчального процесу та призводити до зниження успішності.

Розв'язання конфліктних ситуацій у шкільному середовищі надзвичайно важливе для забезпечення гармонії та позитивного клімату навчання. Соціально-педагогічне посередництво дозволяє вчасно втручатися у конфліктні ситуації, сприяючи вирішенню конфліктів. Соціально-педагогічне посередництво надає можливість залучати фахівців до розв'язання конфліктів, працюючи зі сторонами конфлікту та сприяючи побудові конструктивного спілкування.

Дослідження та розуміння конфліктів у школі є важливим завданням для створення безпечного, сприятливого та продуктивного навчального середовища для всіх учасників навчального процесу.

Проблемі конфліктів, зокрема виявленню причин конфліктів, форм конфліктної взаємодії присвячено праці Гарькавець С.О., Волченко Л.П., Петрінко В.С., Андрєєкова В.Л., Мотилук М.О.

Враховуючи вищезазначене ми обрали тему дослідження «Соціально-педагогічне посередництво у діяльності соціального педагога», оскільки вона є надзвичайно актуальною та важливою для сучасного суспільства. Підлітковий вік часто відзначається надзвичайною чутливістю до конфліктів, адаптаційними

викликами та пошуком свого місця у соціумі. Розуміння соціально-педагогічного змісту посередництва може значно полегшити вирішення конфліктних ситуацій, сприяти підтримці позитивних міжособистісних відносин та створенню безпечного середовища для розвитку підлітків.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити рекомендації соціальним педагогам щодо вирішення проблеми конфліктних ситуацій серед підлітків.

Об'єкт дослідження – посередництво у конфліктних ситуаціях.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи соціально-педагогічного посередництва у діяльності соціального педагога.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття конфлікту та причини конфліктів серед підлітків.
2. Проаналізувати роль посередництва соціального педагога в шкільному середовищі.
3. Проаналізувати схильності підлітків до конфліктів.
4. Розробити рекомендації соціальним педагогам закладу загальної середньої освіти щодо вирішення проблеми конфліктних ситуацій серед підлітків.

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження було використано комплекс **методів дослідження:** анкетування, аналіз літературних джерел, порівняння, узагальнення наукової інформації з проблеми дослідження.

Апробація результатів та публікації. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на XV Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення». (16 травня 2024 р.) та викладені в тезах «Роль посередництва соціального педагога у вирішенні конфліктних ситуацій серед учнів ЗЗСО» (с. 31-33).

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

1.1. Поняття конфлікту і його характеристика

Конфлікти є невід'ємною частиною міжособистісних відносин, оскільки вони виникають у процесі взаємодії між різними особистостями, кожна з яких має свої унікальні думки, переконання та цінності. Конфлікти можуть бути як шкідливими, так і корисними. Шкідливі конфлікти можуть призвести до непорозумінь та розриву відносин, тоді як конструктивно вирішені конфлікти можуть призвести до взаєморозуміння, розвитку та зміцнення відносин між людьми. Важливо вчитися ефективно вирішувати конфлікти, враховуючи потреби та погляди всіх сторін, співпрацювати та намагатися знайти компроміс. Розуміння природи конфліктів може допомогти нам краще керувати ними та забезпечити гармонійні відносини в сім'ї, на роботі та в суспільстві загалом.

Конфлікт – це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях або міжособистісних відносинах індивідів або груп людей, які пов'язані з гострими негативними емоціями та переживаннями. За суттю конфлікт означає суперечність, розбіжність, неузгодженість, боротьбу між думками, ідеями, потребами, інтересами, цінностями, бажаннями, позиціями людей [8].

На мою думку, ключем до успішного вирішення конфліктів є вміння побачити ситуацію з іншого ракурсу та бути відкритим до діалогу. Прагнення знайти спільний мовник та докласти зусилля для знаходження раціональних рішень може зменшити негативні наслідки конфлікту та сприяти покращенню взаємин. Розуміння та повага до думки інших можуть перетворити конфліктну ситуацію на можливість для взаємного розвитку.

Конфлікти також можуть бути важливим стимулом для особистісного зростання та самопізнання. Вони можуть допомогти нам виявити наші власні слабкі та сильні сторони, виробити навички емоційного інтелекту, навчити нас розв'язувати проблеми та приймати важливі рішення. У процесі вирішення конфліктів ми можемо вчитися краще розуміти себе та інших, що сприяє покращенню наших взаємин та підвищенню рівня співпраці. Однак для ефективного управління конфліктами важливо розвивати навички спілкування, слухання та емпатії. Це дозволить знаходити гармонійні рішення, які враховують інтереси всіх сторін. Крім того, важливо визнати, що кожна сторона має право на власну думку та переконання, і шанувати це право, навіть якщо ми не згодні з ними.

Конфлікт – це взаємодія між особами (наприклад, учня з учнем), яка відрізняється протистоянням через протилежні мотиви (потреби, інтереси, цілі, ідеали, переконання) або розходженням у судженнях (думках, поглядах, оцінках і т. д.). Конфлікти взаємодії між людьми, незалежно від сфери життя, дійсно є невід'ємною частиною міжособистісних відносин. Вони можуть виникати через різницю у переконаннях, цінностях, чи взаємних очікуваннях.

Конфлікти дійсно можуть бути корисними, якщо їх правильно вирішувати.

Вони можуть сприяти розвитку емпатії, толерантності, взаєморозуміння та співпраці, що є ключовими якостями для гармонійних відносин.

У науковій літературі поняття «конфлікт» має різні визначення, і його сутність трактується різними авторами. В буденному житті це поняття застосовується до широкого спектру ситуацій, включаючи військові конфлікти, соціальні суперечності, міжособистісні розбіжності та сімейні непорозуміння. Конфлікт завжди виникає через протилежно спрямовані мотиви та судження, які можна розглядати як необхідну передумову його виникнення.

Конфлікт - це ситуація розбіжностей і протилежностей інтересів між сторонами, що може призвести до моральної або матеріальної шкоди одній або обом сторонам. Це форма взаємодії, яка базується на несумісних цілях,

інтересах та типах поведінки, супроводжуючись негативними психологічними наслідками. Конфлікт є складним для розв'язання явищем, що супроводжується гострими емоційними переживаннями та протистоянням між суб'єктами взаємодії. Він також має культурний аспект, оскільки визначається культурними чинниками та регулюється культурними нормами, що можуть призводити до виникнення специфічних культурних ритуалів у процесі взаємодії конфлікуючих сторін. Висновок: розуміння природи конфлікту та його культурного контексту є важливим для розв'язання конфліктних ситуацій та побудови позитивних міжособистісних відносин [4].

Конфлікти в шкільному середовищі можуть мати різні форми і проявлятися у різних ситуаціях, від невеликих непорозумінь до серйозних суперечок, що потребують втручання з боку педагогічного колективу або психологічної підтримки. Конфлікти в школі є нормальною частиною соціальної взаємодії та можуть бути використані як можливість вирішення проблем, підвищення взаєморозуміння між учнями та розвитку навичок співпраці. Важливо, вчасно реагувати на конфлікти та намагатися запобігти їх подальшому загостренню, пропонуючи відповідну стратегію врегулювання конфлікту.

«Українські вчені Г.В. Ложкін та Н.І. Пов'якель розглядають конфлікт як зіткнення різноспрямованих сил (цінностей, інтересів, поглядів, цілей, позицій) суб'єктів – сторін взаємодії, наголошуючи на тому, що поняття різноспрямованості ширше за розуміння протилежності спрямованості, що дає можливість зняти обмеження розуміння проблеми та усунути елемент антагонізму» [18].

«Різноманітність» за визначенням Г.В. Ложкіна та Н.І. Пов'якеля включає не лише протилежні орієнтації, а й ширший діапазон відмінностей у цінностях, інтересах, способах мислення, цілях і позиціях. Це допоможе розширити наше розуміння конфлікту, дозволяючи нам розглянути більше аспектів взаємодії між сторонами. Різносторонність цінностей, інтересів, способів мислення, цілей і позицій глибоко впливає на взаємодію між суб'єктами, які в майбутньому

можуть конструктивно вирішити конфлікт у сім'ї. Конфлікт є необхідною складовою соціального життя, без якої суспільство не може існувати або розвиватися. Це явище, яке можна розглядати з соціальної перспективи, в контексті взаємодії між особами, групами, класами та навіть державами. Конфлікт виступає як чинник соціального розвитку, сприяючи як позитивному, так і негативному впливу на суспільство. Він розкриває соціальні протиріччя, цінності, інтереси та потреби, допомагаючи визначити рівень розвитку суспільства. Я вважаю, що розуміння природи конфлікту дозволяє ефективно управляти ним і використовувати його для досягнення позитивних соціальних змін.

– Виникнення конфліктної ситуації – це початковий етап, коли виникають причини конфлікту, наприклад різниця в поглядах, невідповідність інтересів.

– Усвідомлення конфлікту – на цьому етапі одна або обидві сторони розуміють що є конфлікт та відчують емоційну напругу або негативні почуття.

– Ескалація конфлікту – він може поглиблюватися, коли сторони починають виражати своє невдоволення більш активними способами, такими як агресивні коментарі або вчинки.

– Пікова точка конфлікту – на цьому етапі конфлікт досягає свого піку напруження, можливо, внаслідок зростання агресії.

– Розробка рішень – учасники конфлікту шукають способи вирішення ситуації через переговори, пошук компромісу або за допомогою посередника для допомоги у вирішенні проблеми [19].

Отже, конфлікти є невід'ємною складовою соціальних взаємодій і проходять кілька етапів, починаючи від виникнення ситуації до розвитку напруги, її ескалації та розробки рішень. Розуміння цих етапів може допомогти сторонам краще керувати конфліктами та досягати ефективних рішень.

Вирішення конфлікту часто потребує активної участі сторін та комунікації для досягнення взаєморозуміння.

Характерні риси конфлікту включають:

- 1) усвідомлення учасниками ситуації як конфліктної;
- 2) незгоду між учасниками щодо об'єкту конфлікту;
- 3) бажання учасників продовжувати конфлікт для досягнення своїх цілей, замість пошуку способу виходу з ситуації.

Розуміння цих ознак допомагає виявити, контролювати та вирішувати конфлікти. Важливо спрямовувати енергію на пошук конструктивних рішень, які задовольняють інтереси всіх сторін, замість поглиблення конфлікту.

Конфлікти між учнями можуть виникати у шкільному середовищі через різноманітність інтересів, особистість кожного учня, конкуренцію або навіть спонтанні обставини. Ці конфлікти можуть мати різний характер і варіюватися від невеликих непорозумінь до серйозних суперечок. Важливо навчити учнів ефективно спілкуватися та розв'язувати конфлікти мирним шляхом, сприяючи створенню сприятливого навчального середовища.

Характеристики конфлікту можуть включати в себе:

1. Протистояння сторін: Конфлікт передбачає протистояння між різними сторонами, які мають протилежні погляди чи інтереси.

2. Протилежно направлені мотиви: Учасники конфлікту мають різні мотиви, які протистоять один одному, і це є однією з основних причин конфлікту.

3. Емоційна напруженість: Конфлікт супроводжується емоційною напруженістю, яка може виражатися у роздратованості, обуренні, розчаруванні тощо.

4. Боротьба за ресурси: Багато конфліктів виникають через боротьбу за розподіл ресурсів, таких як гроші, влада, час чи інші матеріальні чи нематеріальні блага.

5. Прагнення до змін: Конфлікт може виникнути, коли одна зі сторін прагне змінити поточний статус чи ситуацію.

6. Спільні інтереси: Конфлікт виникає між людьми, коли у них є спільні питання чи інтереси, і вони залежать один від одного. Сторони можуть задовольнити свої потреби завдяки взаємодії. Однак конфлікт виникає тому, що окремі інтереси кожної сторони не можна задовольнити незалежно одна від одної, і вони є суперечливими.

7. Порухення взаємин: Конфлікт може призводити до порушення взаємин, втрати довіри та навіть розриву стосунків між учасниками.

8. Потреба в вирішенні: Конфлікт може стимулювати потребу в пошуку рішень та компромісів для вирішення проблеми.

Типи поведінки у конфлікті:

1. Ухилення – це ситуація, коли людина уникає конфлікт, робить вигляд, що він не існує і не діє для того, щоб якось вирішити цей конфлікт.

2. Суперництво – це спосіб вирішення конфлікту силою, будь то фізична сила, словесна агресія або використання авторитету.

3. Пристосування – це відмова від власних інтересів на користь інтересів опонента.

4. Компроміс – це часткове задоволення інтересів обох сторін конфлікту за допомогою поступок.

5. Співпраця – це стиль, при якому обидві сторони активно беруть участь у вирішенні конфлікту та захисті своїх інтересів, домагаючись співпраці з опонентом [9].

Узагальнюючи вищесказане можна зазначити, що кожен з них має свої відмінності та ефективно використовується в певних ситуаціях. Уникання може бути корисним у випадках, коли конфлікт має незначний вплив або коли немає можливості налагодити конструктивний діалог. Однак вирішення суперництвом може призвести до подальшого загострення відносин. Пристосування і компроміс можуть бути корисними стратегіями, якщо вони сприяють побудові позитивних відносин та досягненню мирного вирішення

конфлікту. Найбільш оптимальним та продуктивним типом є співпраця, яка дозволяє досягти взаєморозуміння.

Отже, ми можемо зробити висновок, що конфлікт – це взаємодія між особами, таким як учні, що характеризується протистоянням через відмінність мотивів (потреб, інтересів, цілей, ідеалів, переконань) або розходженням у судженнях (думках, поглядах, оцінках і т. д.). Цей процес призводить до напруження в міжособистісних відносинах та може викликати негативні наслідки для взаєморозуміння та співпраці.

1.2. Основні причини конфліктів серед підлітків

«Причини виникнення конфлікту – це явища, події, факти, ситуації, які передують конфлікту і, при визначених умовах діяльності суб'єктів соціальної взаємодії, спричинюють його» [16]

Причини конфлікту – це протиріччя між двома різними суб'єктами. Основна ідея полягає в тому що, конфлікт виникає внаслідок незгоди, протиріч, та розбіжностей. [13].

Причини виникнення конфліктів та їх умови створюють передумови для конфліктних ситуацій та їх розвитку. Конфлікти серед підлітків є поширеним явищем, яке впливає на їх соціальну та психологічну сферу.

Причинами конфліктів можна назвати такі:

1. Пошук само ідентифікації:

Підлітки переживають пошук себе у соціумі, що може призводити до конфліктів у спробі визначити своє місце.

2. Конкуренція:

Змагання за увагу, лідерство чи успіх також може викликати конфлікти між підлітками.

3. Нерівність:

Різниця у соціальному статусі, матеріальному благополуччі або власних можливостей може викликати напруження, яке призведе до конфліктів.

4. Соціальний тиск:

Норми та очікування соціуму щодо поведінки можуть вести до конфліктів, коли підлітки відчують себе неприйнятними в суспільстві.

5. Конфлікт інтересів:

Різниця в потребах та бажаннях призводить до суперечок та конфліктів серед підлітків.

Розуміння причин, наслідків та шляхів розв'язання конфліктів може сприяти створенню здорового середовища для їхнього розвитку.

Конфліктна ситуація – виникає через накопичені розбіжності у діяльності суб'єктів соціальної взаємодії, що можуть призвести до реальних протистоянь між ними [27].

Конфліктні ситуації є результатом накопичення протиріч між суб'єктами. Для ефективного управління конфліктами важливо не лише розуміти їх, але й уважно вивчати та враховувати контекст причин, які лежать в основі цих ситуацій. Конфлікти підлітків часто виникають через самовираження, вони можуть мати різноманітні причини, від особистісних до міжособистісних відносин. Конфліктні ситуації у підлітковому віці можуть бути нормальним явищем, але вони також можуть потребувати уваги та підтримки дорослих для їх вирішення. Будучи чутливими до їхніх потреб і переживань, дорослі можуть допомогти підліткам знаходити конструктивні шляхи розв'язання конфліктів та розвитку міжособистісних навичок.

Часто конфлікти виникають під час навчання, спільних активностей, що може мати різні причини та наслідки. Цей тип конфлікту може виникати як міжособистісний або груповий. До основних причин такого конфлікту можна віднести:

- Особиста неприязнь.

Ця причина виникає, коли між підлітками існує взаємна ворожнеча, яка може бути спровокована різницею в характерах, інтересах або попередніми

конфліктами. Такі конфлікти можуть заглиблюватися з часом, особливо якщо не вживаються заходи для їх вирішення.

- Боротьба за статус.

У шкільному середовищі підлітки конкурують між собою за статус, лідерство. Така боротьба нерідко призводить до конфліктів, особливо коли вона супроводжується заздрістю, ревнощами або виключенням інших.

- Несумісність цінностей щодо навчання та дисципліни.

Конфлікти можуть виникати між учнями через різницю в підходах до навчання, дотримання дисципліни або вимог до навчального процесу. Наприклад, один учень може бути більш орієнтованим на успіх, тоді як інший може вважати, що навчання не є пріоритетом.

- Боротьба за увагу представників іншої статі та увагу.

Підлітки можуть конкурувати за увагу представників протилежної статі, а також за доступ до ресурсів, таких як кращі місця в класі. Ця конкуренція може призвести до різних форм конфліктів, включаючи ворожість та заздрість.

Наслідки таких конфліктів можуть бути серйозними і включати фізичне та психологічне насильство, відчуття відторгнення та втрату самооцінки. Боротьба з боулінгом та іншими формами конфліктів важлива для забезпечення безпечного та сприятливого навчального середовища для усіх учнів.

Виявлення причин конфліктів, які виникають між однолітками є важливою задачею у вихованні та навчанні учнів. Ці причини можуть бути різноманітними і включати словесні домагання, грубу або агресивну поведінку, порушення дисципліни, а також проблеми взаємостосунків може стати джерелом конфліктів, особливо коли вони стосуються псування майна, такого як підручники, мобільні телефони чи інші цінні речі. Ці негаразди можуть поглиблюватися та впливати на взаємодію серед учнів.

Серед словесних домагань можна виділити: прізвиська, піддражнювання, образи, прагнення примусити замовкнути. Ці форми словесного насильства

можуть призвести до конфліктів між однолітками, вражаючи їхню психологічну та емоційну стійкість.

У той же час, конфлікти можуть виникати через агресивну поведінку, суперечки та непорозуміння під час перерви, в їдальнях чи під час уроків.

Використання соціальних мереж може бути причиною конфліктів між учнями. Вони можуть спричиняти суперечки чи непорозуміння через використання віртуального простору для поширення чуток, образ та негативних коментарів.

Підтримка дорослих теж може бути причиною конфліктних ситуацій. Не завжди дорослі реагують на конфлікти серед підлітків або не дають їм необхідну підтримку та поради. Відсутність дорослих, які б вміли конструктивно розв'язувати конфлікти та сприяли б примиренню.

Зважаючи на вищезазначене, важливо створювати сприятливу атмосферу спілкування серед підлітків та надавати їм можливість для розвитку навичок емоційного та соціального інтелекту, що в майбутньому сприятиме побудові здорових та конструктивних взаємин.

Розбіжності в уявленнях. Уявлення про якусь ситуацію залежить від бажання досягнути певної мети. Замість того, щоб об'єктивно оцінити ситуацію, люди можуть дотримуватися тих поглядів, які, на їх думку, сприятливі для їх групи і особистих потреб. Розбіжності у цінностях – також дуже розповсюджена причина конфлікту.

Конфлікти серед підлітків є поширеним явищем, що може виникати з різних причин. Підлітковий вік є періодом змін у фізичному, емоційному та соціальному розвитку, що часто супроводжується конфліктними ситуаціями.

У підлітковому віці молоді люди активно намагаються зрозуміти, хто вони є. Цей процес веде до пошуку певного експериментування зі стилями життя та вибором власних цінностей, що може призводити до конфліктів з оточуючими. Емоційна напруженість пов'язана зі шкільним навантаженням, взаєминами з ровесниками, родинними конфліктами. Через певний період часу це може призводити до підвищеної напруги та конфліктів.

Враховуючи причини, важливо створювати підтримуючу атмосферу та надавати підліткам можливість розвивати навички спілкування, що сприятиме побудові здорових та гармонійних взаємин. Ці причини є типовими, але не єдиними. У кожній сім'ї свої особливості у подоланні труднощів. Розуміння можливих причин конфліктів є ключовим для кращого вирішення конфлікту.

Виділяють об'єктивні і суб'єктивні причини, які провокують конфлікти. Об'єктивні причини можуть виникати внаслідок різниці в цінностях та манерах поведінки, а також через недоліки у комунікації. Варто підтримувати та вирішувати труднощі, а також враховувати цінності сімейного життя в умовах навчання.

Суб'єктивні причини конфліктів виявляються в індивідуальній поведінці людини, включаючи характер, потреби та темперамент.

1. Характер і темперамент:

Різні характери та темпераменти можуть призводити до конфліктів через різницю в уявленнях про те, як повинні поводити себе люди у певних ситуаціях.

2. Конфліктні потреби:

Учні можуть мати різні потреби. Наприклад, один учень може бажати більшої незалежності, тоді як інший може прагнути більшої уваги або підтримки.

3. Бажання домінувати:

Деякі учні можуть мати спільне бажання контролювати ситуацію або бути в центрі уваги. Це може призводити до конфліктів з іншими учнями, особливо з тими, хто також має амбіції на лідерство.

Розуміння цих суб'єктивних причин дозволяє педагогам краще реагувати на конфлікти та надавати учням відповідну підтримку та допомогу у вирішенні проблем.

Розвиток соціальних навичок і комунікативної компетентності у підлітків є ключовим аспектом їхнього соціального розвитку. Ці навички допоможуть їм побудувати стійкі, довірливі відносини, вирішувати конфлікти та взаємодіяти з

оточуючими. Важливо, щоб освітні заклади надавали підліткам можливості для розвитку цих навичок через спеціальні програми, тренінги та групові заняття. Отже, щоб забезпечити ефективне вирішення конфліктів та покращення підліткових відносин, важливо сприяти відкритому спілкуванню, розвивати навички взаєморозуміння та підтримувати емоційне благополуччя учасників навчального процесу. Такий підхід може сприяти створенню сильної та стійкої основи для подальших відносин. Необхідно навчитися бути чесним і відкритим між собою, шукати підтримку і взаємодопомогу. Психологічна підтримка може бути корисною для допомоги в управлінні стресом та подоланні труднощів.

1.3. Посередництво соціального педагога в шкільному середовищі

Посередництво (медіація) – метод розв'язання конфліктів/спорів, за допомогою якого дві або більше сторін конфлікту/суперечки намагаються в межах структурованого процесу за участю посередника/медіатора досягти згоди для його розв'язання [3].

У сучасному освітньому середовищі зменшення конфліктів стає однією з ключових пріоритетних завдань. Посередництво, як ефективний метод розв'язання конфліктів, відіграє важливу роль у підтримці сприятливого навчального середовища і створенні умов для успішного навчання й розвитку учнів.

Важливо розуміти, що конфлікти є невід'ємною частиною міжособистісних відносин у будь-якій групі, включаючи навчальне оточення. Посередництво в освітньому середовищі передбачає активну участь соціального педагога у вирішенні конфліктів. Основною метою посередництва є сприяння вирішенню конфліктів шляхом підтримки співробітництва, взаєморозуміння та пошуку компромісних рішень між сторонами конфлікту.

Успішне посередництво передбачає дотримання кількох етапів:

1. Визначення проблеми: Перший крок полягає у розумінні суті конфлікту та ідентифікації основних причин, що його породжують.
2. Збір інформації: Посередник збирає інформацію від усіх сторін конфлікту, щоб отримати повну картину ситуації.
3. Фасилітація: Посередник створює безпечне та відкрите середовище для вираження почуттів та думок кожної сторони.
4. Пошук рішень: За допомогою пошуку альтернативних варіантів та обговорення різних підходів, сторони спільно намагаються знайти оптимальний вихід із конфлікту.
5. Укладання угоди: Якщо сторони досягли згоди щодо розв'язання конфлікту, вони укладають угоду та домовляються про подальші дії.
6. Оцінка результатів: Після вирішення конфлікту слід оцінити результати та перевірити чи вдалося досягти мирного врегулювання.

Отже, посередництво в освітньому середовищі є ефективним інструментом в управлінні конфліктами, який сприяє підтримці позитивних взаємин між учасниками освітнього процесу та створенню сприятливого навчального середовища. Його успіх залежить від професіоналізму посередника, а також від готовності сторін конфлікту співпрацювати для досягнення спільної мети – вирішення проблеми.

Посередництво є ефективним методом розв'язання конфліктів та суперечок. Цей процес включає участь незалежного посередника, який допомагає сторонам конфлікту знайти спільне рішення та дійти до згоди. За допомогою посередника, який допомагає сторони мають можливість висловити свої почуття, потреби та інтереси, а також зрозуміти позиції один одного. Важливою складовою процесу медіації є структурованість та об'єктивність, що допомагають забезпечити справедливість та довіру між учасниками конфлікту.

Медіація є важливим інструментом для вирішення конфліктів, оскільки вона сприяє побудові конструктивних взаємин та допомагає уникнути подальших конфліктів у майбутньому.

Соціальний педагог може виступати як посередник у вирішенні конфліктів. Він має великий досвід у спілкуванні з учнями та розумінні їхніх потреб і проблем. Його роль полягає в тому, щоб допомогти сторонам конфлікту знайти спільну мову та досягти взаєморозуміння. Соціальний педагог може застосовувати методи слухання, співпраці, щоб допомогти учасникам конфлікту вирішити їхні розбіжності та знайти конструктивні рішення. Його нейтральність і об'єктивність допомагають сторонам дійти до мирного врегулювання ситуації.

У конфліктній ситуації вчителю необхідно виявляти не лише емпатію та розуміння позиції іншої сторони, а й здатність контролювати власні емоції та реакції на ситуацію. Взаєморозуміння може стати ключовим етапом вирішення конфлікту. Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні методи, такі як активне слухання, невербальна комунікація, сприятлива атмосфера для відкритого обговорення. Здатність соціального педагога впливати на вирішення конфліктів також залежить від його вміння керувати власними емоціями. Важливо знаходити способи заспокоєння та зосередження, щоб уникати подальшого поглиблення конфлікту та зберегти об'єктивність у вирішенні цієї чи іншої проблеми.

Отже, соціальному педагогу слід активно працювати над власними навичками спілкування та емоційного контролю, щоб успішно вирішувати конфліктні ситуації та сприяти побудові позитивних відносин у шкільному середовищі.

Соціально - педагогічна специфіка медіації в підлітковому конфлікті - це процес його вирішення за допомогою посередника, в ролі якого перебуває соціальний педагог ЗЗСО. Медіація виконує важливу роль у створенні дружнього середовища для учнів, де вони можуть вільно висловлювати свої почуття та думки. Специфіка медіації полягає у розумінні обох сторін, а також сприяє розвитку комунікативних навичок та розв'язання конфліктів без насильства [2].

Посередництво є ефективним методом розв'язання конфліктів, коли сторони, замість безпосереднього протистояння, вирішують свої розбіжності через спеціально обраного посередника. Цей процес відбувається в структурованій формі, де обидві сторони активно співпрацюють для досягнення мирного та спільного рішення проблеми [2].

Посередник, як нейтральна третя сторона, допомагає у встановленні діалогу, сприяє виявленню спільних інтересів та пошуку компромісу. Завдяки посередництву знижується напруга, підвищується взаєморозуміння.

Посередництво соціального педагога у вирішенні конфліктів між учнями відіграє ключову роль у забезпеченні гармонії та сприяє створенню позитивного навчального середовища. Декілька з них:

- Сприяння комунікації: Соціальний педагог сприяє встановленню ефективного діалогу між конфліктуючими сторонами, допомагаючи їм висловити свої почуття та потреби.

- Пошук компромісів: Він допомагає учням знайти взаємно прийнятні рішення та шляхи вирішення конфлікту, сприяючи пошуку компромісних рішень.

- Емоційна підтримка: Соціальний педагог надає емоційну підтримку учням під час вирішення конфлікту, допомагаючи їм розібратися у своїх почуттях та емоціях.

- Розвиток навичок конфліктного врегулювання: Він сприяє розвитку навичок саморегуляції та способів вирішення конфліктів, що є важливим аспектом соціальної компетентності.

- Посилення співпраці: Посередництво соціального педагога сприяє підвищенню рівня співпраці та взаєморозуміння між учнями, що може позитивно позначитися на загальному кліматі в класі чи школі.

Соціальний педагог, як посередник у цьому процесі, володіє не лише професійними знаннями, а й емпатією та комунікацією з підлітками. Його

присутність у ролі посередника допомагає створити довіру між учасниками конфлікту.

Метод посередництва передбачає, що посередник не може віддавати перевагу точку зору жодної з конфліктуючих сторін. В таких ситуаціях важливо дотримуватися нейтралітету. Ключовим тут є збереження спокою, щоб уникнути піддачі впливу негативних емоцій учасників.

Посередництво соціального педагога в шкільному середовищі відіграє вагоме значення у вирішенні конфліктів та підтримці учнів. Його завдання включає надання підтримки та консультування учасників конфлікту, виробленню стратегій врегулювання суперечностей, а також ведення тренінгів з навичок міжособистісного спілкування та вирішення конфліктів. Педагог може організувати групові зустрічі, де учні можуть відкрито обговорити свої проблеми та знайти спільні рішення. Посередництво соціального педагога слугує побудові позитивного та сприятливого шкільного середовища, де кожен учень відчуває себе підтриманим та розуміє, що його думка важлива.

Посередництво соціального педагога дає змогу розуміти думку інших. Це важливо для побудови толерантного середовища, де кожен може вільно виражати свої думки та відчувати підтримку з боку оточуючих. В результаті, учні вчаться співпрацювати та вирішувати конфлікти конструктивно, що є важливою складовою успішної соціалізації та навчання.

Методика посередництва у вирішенні конфліктів передбачає такі етапи:

1. Узгодження часу та місця для переговорів. Першим кроком є домовленість між сторонами конфлікту щодо часу та місця зустрічі з посередником. Це дозволяє всім учасникам підготуватися до обговорення проблеми та забезпечує комфортні умови для вирішення конфлікту.

2. Тема обговорення проблеми конфлікту. На цьому етапі сторони визначають тему або питання, яке є об'єктом конфлікту. Вони вільно висловлюють свої погляди, почуття та очікування стосовно ситуації.

3. Примирення. Останній етап передбачає пошук спільного рішення або компромісу, який влаштуватиме обидві сторони. Посередник допомагає

знайти спільне рішення, яке враховує інтереси всіх учасників конфлікту та сприяє примиренню [3].

Посередництво у педагогічній практиці вимагає психологічної готовності соціального педагога. Якщо, він не впевнений у своїх силах, то краще утриматися від цієї ролі. Позитивні виховні результати використання методики посередництва у конфлікті проявляються у здобутті учасниками досвіду вирішення ситуації конфлікту «мирним шляхом», без втручання педагога, а також в їхній здатності розібратися у власних проблемах.

Соціальний педагог є важливим як посередник у шкільному середовищі через свої навички у роботі з учнями та педагогічним колективом. Він забезпечує психологічну та емоційну підтримку учасникам освітнього процесу. Своєю роботою він сприяє створенню безпечного та дружнього середовища, де кожен учень має можливість вільно висловлювати свої думки та почуття. Педагог сприяє взаєморозумінню між учнями, вчителями та батьками, що сприяє покращенню загального клімату в учнівському колективі.

Для успішного вирішення конфліктів необхідно розуміти їхню структуру, що включає:

1. Учасники конфлікту: особи або групи людей, які стають учасниками цього конфлікту.
2. Предмет конфлікту: те, через що виникає конфлікт; може бути матеріальним або нематеріальним.
3. Позиції учасників щодо один одного: вимоги, дії та реакції учасників конфлікту.
4. Мотиви конфлікту: фактори, що впливають на учасників та визначають їхні дії як конфліктні (інтереси, погляди, цілі, переконання, побоювання) [19].
5. Успішне вирішення конфліктів в шкільному середовищі вимагає розуміння їхньої структури та складових. Ознайомлення з учасниками конфлікту, їхніми позиціями, уявленнями про ситуацію та мотивами є важливими для розроблення стратегій врегулювання та медіації.

Правильне аналізування цих причин допомагає виявити корені проблеми та знайти ефективні методи примирення, сприяючи покращенню співпраці, зменшенню конфліктів та підвищенню якості міжособистісних відносин у навчальному закладі.

Для попередження та вирішення конфліктів серед учнів важливо приділяти увагу декільком аспектам: - Відкрита комунікація. Учні повинні відчувати, що вони можуть висловлювати свої почуття та думки без страху перед критикою - Вчителю необхідно вчасно реагувати на конфліктні ситуації та сприяти їхньому вирішенню.

Необхідно використовувати метод посередництва та співпраці для пошуку конструктивних рішень. Посередник може допомогти учням зрозуміти позиції одне одного та знайти шляхи вирішення конфлікту.

Соціальний педагог грає важливу роль у створенні сприятливого освітнього середовища, де підлітки можуть розвивати здорові взаємини, навчатися вирішувати конфлікти мирним шляхом і підтримувати один одного. Це не тільки зменшує кількість конфліктів, але й сприяє розвитку емоційного інтелекту та соціальної відповідності серед учнів.

Розуміння структури конфлікту дозволяють соціальному педагогу не тільки розв'язувати конфліктні ситуації, але й навчати підлітків конструктивним методам вирішення суперечок.

Висновки до першого розділу

Конфлікти між учнями у шкільному середовищі можуть виникати через різноманітність інтересів, особистісних рис кожного учня, конкуренції. Вони можуть мати різний характер, від невеликих непорозумінь до серйозних суперечок. Для вирішення таких конфліктів важливо створювати сприятливу атмосферу шляхом роботи з групами та підтримувати учнів під час вирішення конфліктів. У конфліктних ситуаціях соціальний педагог як посередник повинен виявляти не лише емпатію та розуміння, але й здатність контролювати власні емоції. Потрібно дотримуватися методик ефективного вирішення

конфліктів та покращенню взаємин між учнями, допомагаючи побудувати конструктивне спілкування та вирішити проблеми на основі взаємного розуміння.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЗДІЛ II. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ

2.1. Аналіз схильності підлітків до конфліктів

Діагностика схильності підлітків до конфліктів є актуальною, оскільки допомагає вчасно виявляти потенційні проблеми та розробляти стратегії їх уникнення або вирішення. Ця діагностика може бути корисною як для підлітків самостійно, так і для їхніх батьків, вчителів.

З метою кращого розуміння проблеми конфліктів серед підлітків було проведено дослідження. Опитування проводилося на базі комунального закладу загальної середньої освіти «Заборольський ліцей №32 Луцької міської ради».

Перший етап дослідження (Додаток А) – проведення анкетування за допомогою розробленої анкети.

Другий етап – опрацювання отриманих результатів та рекомендації соціальним педагогам у закладі загальної середньої освіти щодо подолання конфліктності серед учнів підліткового віку.

Основна мета цього анкетування – вивчення різних аспектів конфліктів серед підлітків, їхніх наслідків та можливих шляхів запобігання та сформулювати рекомендації для соціальних педагогів.

Дослідження проводилося серед дітей підліткового віку учнів 8-х класів.

Опитування було створене в онлайн форматі. За допомогою Google Forms.

Перше наше питання звучало так «Як ви розумієте поняття конфлікт?» (рис.2.1.), яке мало на меті дізнатися яка кількість учнів розуміють поняття «конфлікт». Усі учні розуміють, що таке конфлікт, це суперечка між людьми, непорозуміння. Учні зазначили, що це також може бути агресією до іншої людини, сваркою.

1. Як ви розумієте поняття конфлікт?

23 відповіді

- Суперечка між людьми
- Непорозуміння між людьми
- Це суперечка між людьми
- Це агресія до іншої людини
- Це сварка
- Сварка
- Коли двоє людей не можуть дійтигоди
- Це ситуація коли в людей відрізняються погляди або думки
- Сварка між друзями

Рисунок 2.1. «Як ви розумієте поняття конфлікт?»

Друге питання «Як часто ви відчуваєте, що ви потрапили в конфліктну ситуацію (у школі, серед друзів, вдома)?» (рис.2.2.). Це свідчить про те, що більшість опитаних (56,5%) час від часу відчувають, що потрапляють у конфлікти, але не занадто часто. Для 26,1% конфлікти стають частим явищем у їхньому житті. Тим часом, 17,4% зазначили, що ніколи не відчувають себе в конфліктах, що може свідчити про їхнє вміння уникати конфліктні ситуації або про сприятливу атмосферу в їхньому оточенні.

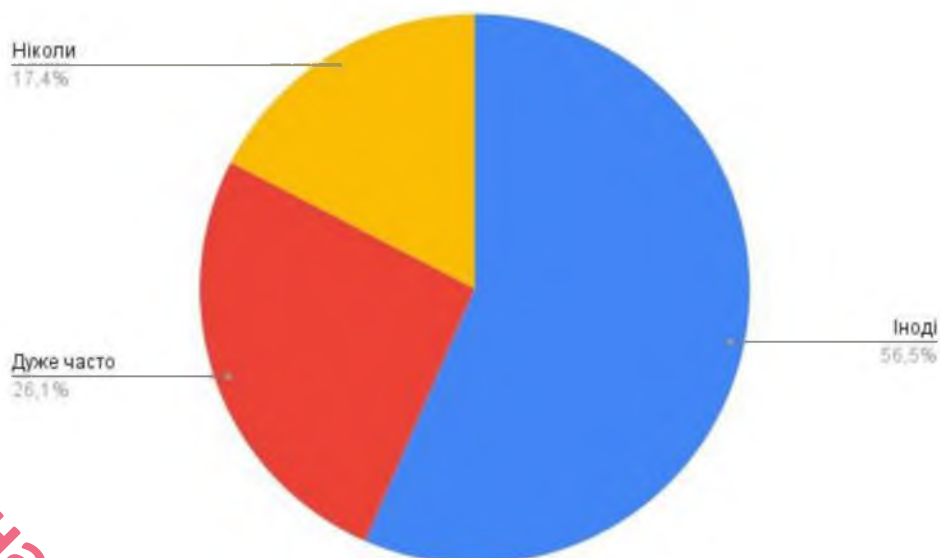

Рисунок 2.2 «Як часто ви відчуваєте, що ви потрапили в конфліктну ситуацію (у школі, серед друзів, вдома)»

На питання, як учні реагують на конфліктні ситуації відповіді розділилися наступним чином: 13% виявили агресивну реакцію, 65,2% - пасивну, а 21,7% відзначили інші способи реагування (рис.2.3.). Такий розподіл свідчить про різноманітність підходів учнів до вирішення конфліктів, а також може вказувати на наявність потреби у вдосконаленні навичок соціальної взаємодії.

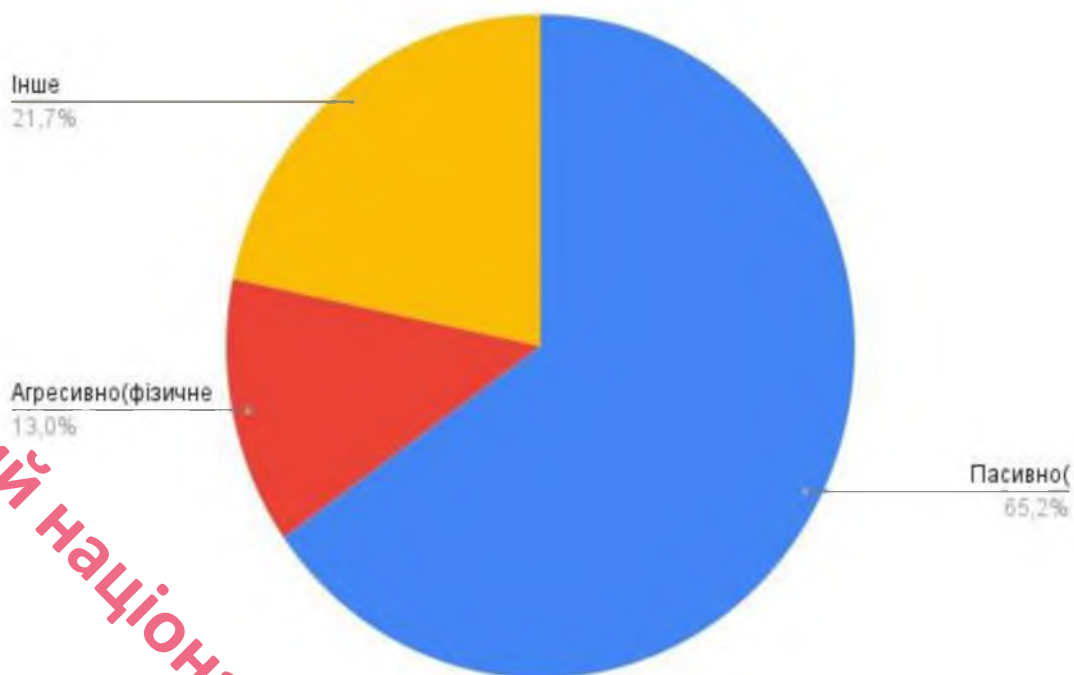

Рисунок 2.3. Як зазвичай реагуєте на конфліктні ситуації?

Четверте питання «Чи маєте ви досвід вирішення конфліктів шляхом посередництва?»(рис. 2.4.). 43,5% респондентів мали такий досвід, тоді як 56,5% це не було необхідним. Це може свідчити про те, що більшість опитаних, можливо, впоралися з конфліктами самостійно або за допомогою інших методів, але для певної кількості респондентів посередництво виявилось ефективним способом вирішення проблем.

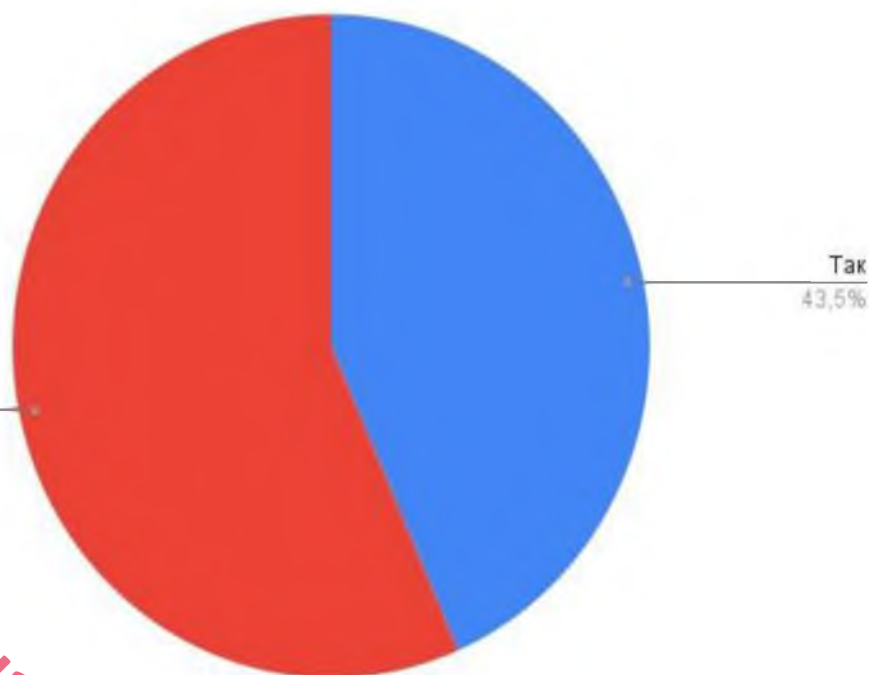

Рисунок 2.4. «Чи маєте ви досвід вирішення конфліктів шляхом посередництва?»

«Чи маєте ви довіру до вчителів або інших дорослих у школі?»

П'яте питання «Чи маєте ви довіру до вчителів або інших дорослих у школі?». 52,2% респондентів висловили свою довіру, а 47,8% відчують недовіру (рис. 2.5.). Це може вказувати на те, що велика кількість учнів мають певний рівень довіри до вчителів та інших дорослих, але деякі можуть вагатися або відчувати сумніви.

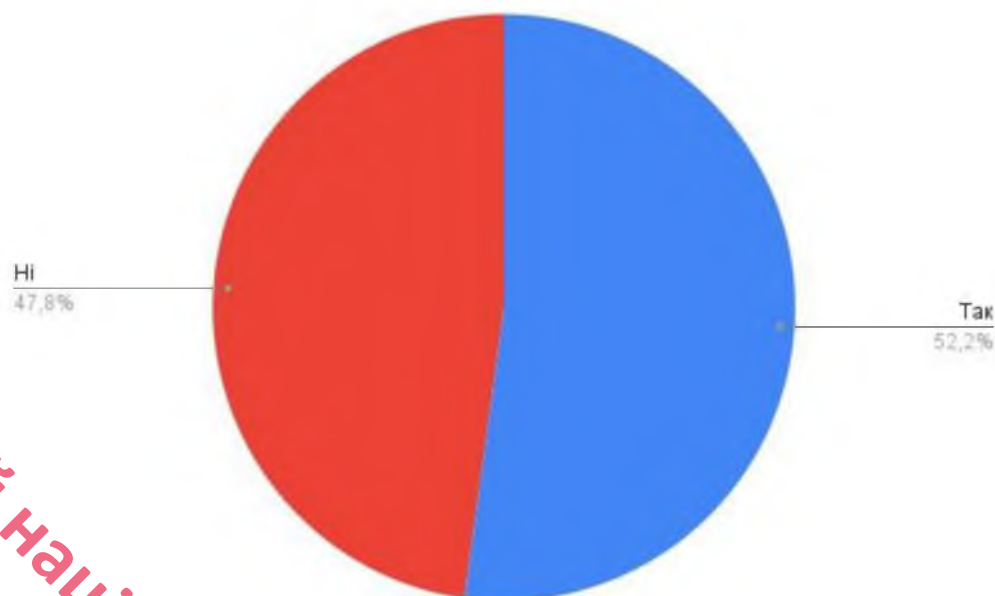

Рисунок 2.5. «Чи маєте ви довіру до вчителів або інших дорослих у школі?»

Шосте питання звучало так: «Чи відчуваєте ви, що вас слухають, коли ви говорите про конфліктні ситуації?». 56,5% опитаних відповіли так, що вони відчувають, що їх слухають, коли вони говорять про конфліктні ситуації. Це свідчить про те, що значна кількість учнів відчуває підтримку та увагу у вирішенні конфліктів. 13% респондентів відповіли, що не відчувають цього. Це може вказувати на недостатню увагу або розуміння з боку оточуючих під час виникнення конфлікту. 30,4% важко визначитися з відповіддю (рис. 2.6.) Це може свідчити про змішані почуття стосовно того, наскільки їх слухають під час обговорення конфліктів.

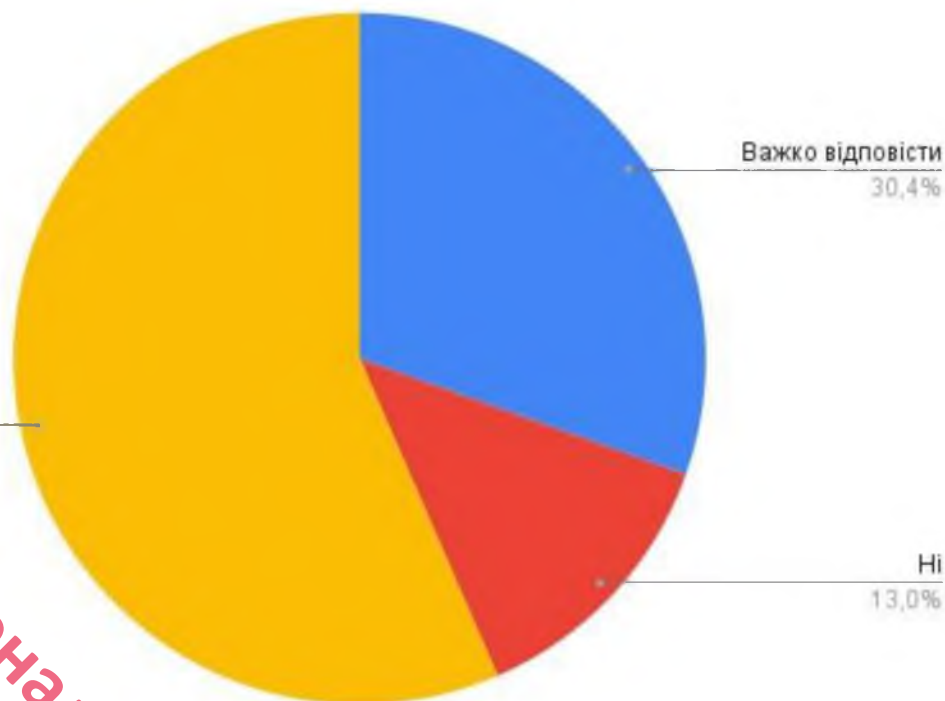

Рисунок 2.6. «Чи відчуваєте ви, що вас слухають, коли ви говорите про конфліктні ситуації?».

Сьоме питання «Чи вважаєте ви, що присутність соціального педагога у школі сприяє зниженню рівня конфліктів серед підлітків?» 43,5% респондентів вважають, що присутність соціального педагога у школі сприяє зниженню рівня конфліктів серед підлітків. Присутність соціального педагога у школі є корисною і може допомогти знизити рівень конфліктів серед підлітків. 8,7% не вважають, меншість вважає, що присутність соціального педагога не є ефективним засобом зниження рівня конфліктів (рис. 2.7.). Це може вказувати на те, що соціальний педагог може не мати достатнього впливу або не може вирішити всі проблеми, що виникають у шкільному середовищі.

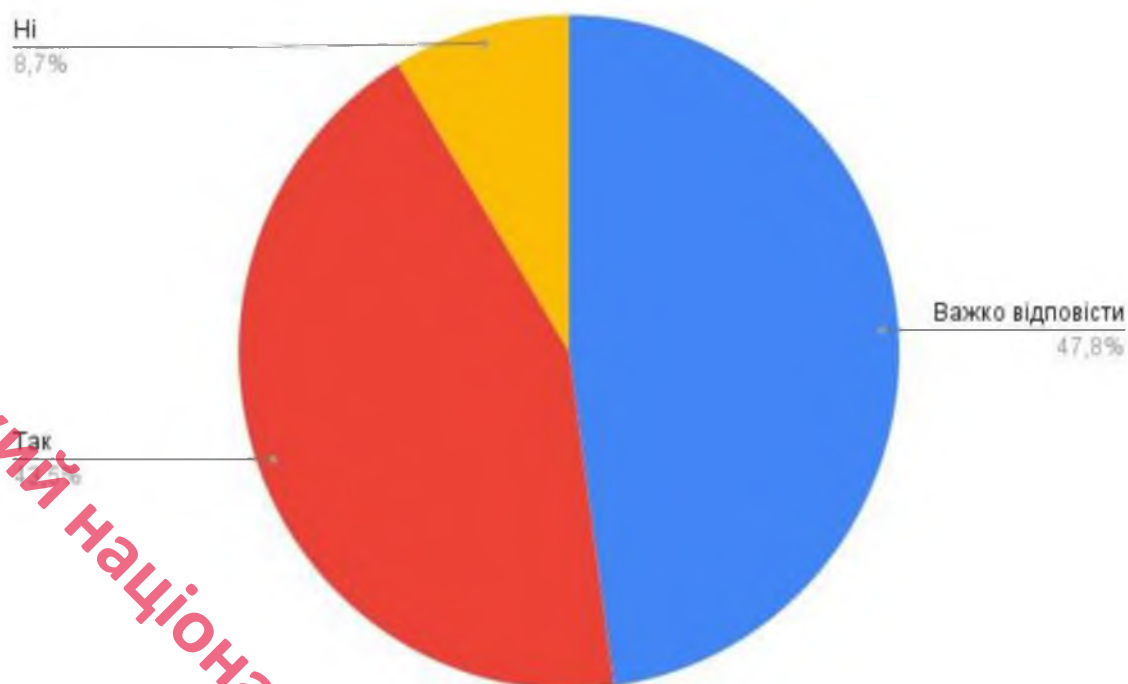

Рисунок 2.7. «Чи вважаєте ви, що присутність соціального педагога у школі сприяє зниженню рівня конфліктів серед підлітків?»

Восьме запитання було таке: «Чи впливають конфлікти на ваше емоційне становище та здоров'я?». Більшість учасників, а тобто 78,3% відчують вплив конфліктів на своє емоційне здоров'я. Ці люди можуть відчувати стрес, тривогу або негативні емоції внаслідок конфліктів у своєму оточенні. 21,7% вважають, що конфлікти не сильно впливають на їхнє здоров'я (рис. 2.8.). Вони можуть мати більшу стійкість до стресу або більш ефективні стратегії для управління емоціями під час конфліктних ситуацій.

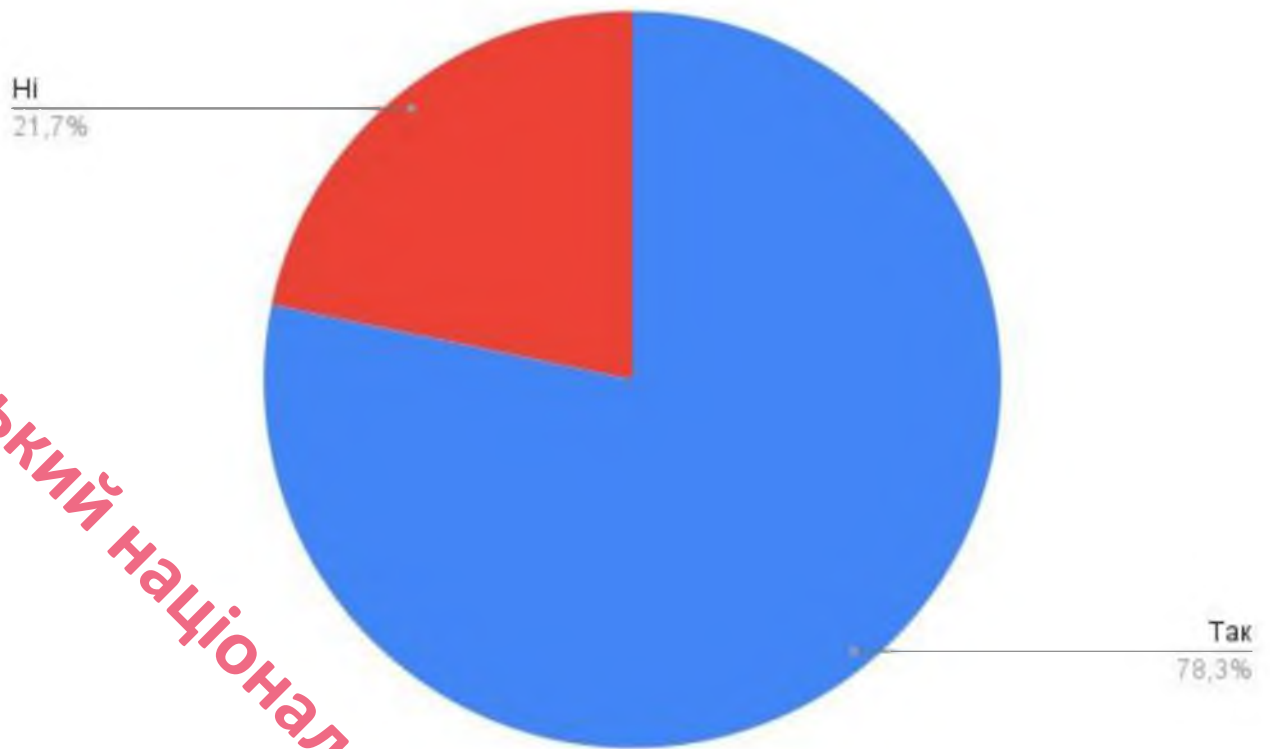

Рисунок 2.8. «Чи впливають конфлікти на ваше емоційне становище та здоров'я?»

Наступне питання «На вашу думку, конфлікти можуть бути корисними? Чому?». 16 респондентів з 23 опитаних вважають, що конфлікти можуть бути корисними (рис 2.9.). Тому що вони вважають, що конфлікти можуть допомогти їм вирішити їхні проблеми, краще розуміти один одного, також за допомогою конфліктних ситуацій вони вчаться знаходити компроміс. Інші вважають, що конфлікти не можуть бути корисними з наступних причин: Респонденти вважають, що конфлікти завжди призводять лише до негативних емоцій. Конфлікти погіршують відносини та викликають негативні емоції, які можуть залишатися надовго.

9. На вашу думку, конфлікти можуть бути корисними? Чому?

23 відповіді

Можуть бути корисними, тому що ми можемо навчитися мирно їх вирішувати

Не можуть бути корисними

Так, вони допомагають зрозуміти один одного краще

Так. Тому що допомагають краще зрозуміти інших людей

Думаю так. Тому що вчать нас вирішувати проблеми

Так, вони можуть допомогти краще розуміти інших людей

Рисунок 2.9. «На вашу думку, конфлікти можуть бути корисними? Чому?».

«Як ви думаєте, що можна зробити, щоб уникнути або зменшити кількість конфліктів серед підлітків?» (рис.2.10.). Респонденти вважають, щоб уникнути конфлікти серед підлітків, можна вжити таких заходів:

- Навчити підлітків керувати своїми емоціями.
- Пропагувати культуру взаємоповаги та відкритого слухання одне одного.
- Сприяти розвитку навичок сприйняття та розуміння думки інших людей.
- Навчити усвідомлювати важливість контролю над власними емоціями та не перебивати під час дискусій.
- Проводити тренінги та роботу над пошуком компромісів у вирішенні конфліктних ситуацій.
- Створювати позитивну атмосферу у шкільному середовищі, де кожен відчуває себе комфортно.

– Повідомляти про можливість звернутися за допомогою до соціального педагога для підтримку і вирішенні конфлікту.

– Залучати підлітків до навчання толерантності та поваги.

На думку опитаних, ці заходи сприятимуть побудові позитивного середовища, де конфлікти вирішуються конструктивно, а їх кількість може зменшитися.

10. Як ви думаєте, що можна зробити, щоб уникнути або зменшити кількість конфліктів серед підлітків?

23 відповіді

Навчитися керувати своїми емоціями

Слухати одне одного

Сприймати і розуміти думку інших людей

Не перебивати, контролювати емоції

Навчитися шукати компроміси

Створювати позитивну атмосферу

Навчитися слухати один одного

Рисунок 2.10. «Як ви думаєте, що можна зробити, щоб уникнути або зменшити кількість конфліктів серед підлітків?»

«Чи проводяться у вашій школі лекції, тренінги, заняття щодо вирішення/подолання конфліктної ситуації?». 91,3% респондентів відповідають, що у їхній школі проводяться лекції, тренінги та заняття з вирішення та подолання конфліктних ситуацій. (рис. 2.11.) Це свідчить про те, що педагогічний колектив активно працюють над побудовою позитивного клімату у шкільному закладі. 8,7% опитаних вказують, що у їхній школі не проводяться подібні заходи. Це може свідчити про те, що педагогічний

колектив не приділяють достатньо уваги цьому аспекту виховання або вважають, що конфліктні ситуації вирішуються іншими методами.

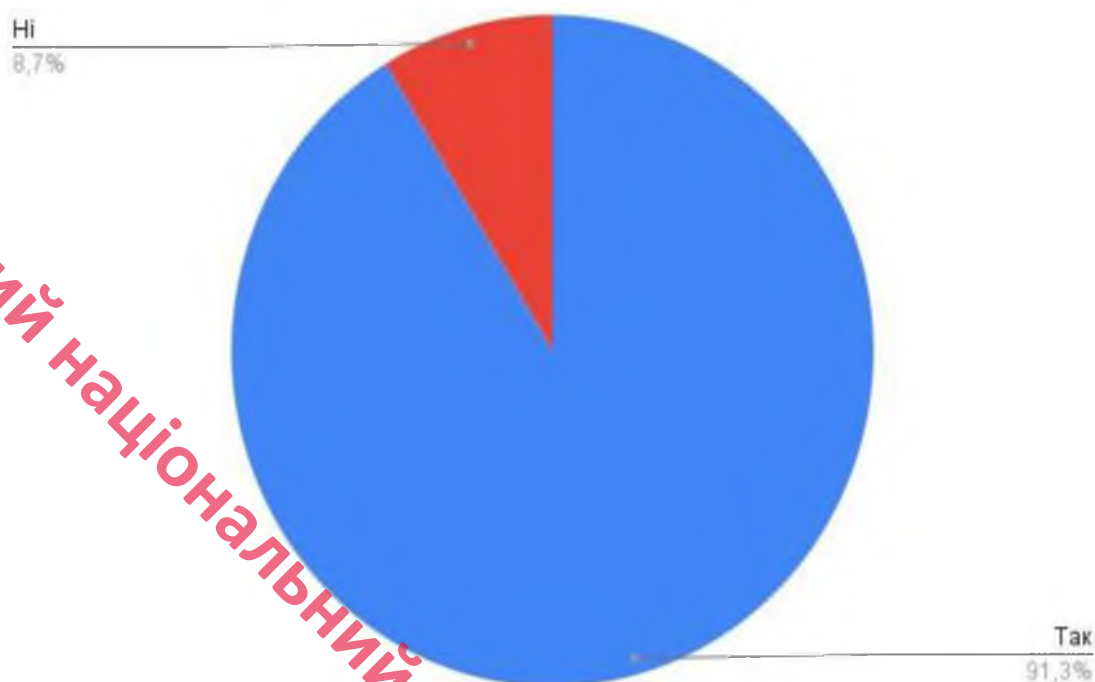

Рисунок 2.11. «Чи проводяться у вашій школі лекції, тренінги, заняття щодо вирішення/подолання конфліктної ситуації?»

За результатами дослідження можна дійти до таких висновків:

Усі респонденти мають розуміння поняття конфлікту. Більша половина респондентів вважають, що присутність соціального педагога у школі сприяє зниженню рівня конфліктності серед підлітків. Однак, 17,4% висловили думку, що це не є ефективним засобом зниження конфліктів. Це вказує на те, що присутність соціального педагога може бути корисною, але не може бути завжди ефективною. Значна кількість учнів мають певну довіру до вчителів та інших дорослих у школі, але деякі можуть вагатися і відчувати сумніви, що може бути пов'язано з різними факторами. Для підвищення рівня довіри до вчителів та інших дорослих у школі можна вжити такі заходи: реагувати на потреби та побажання учнів, демонструючи їм важливість для шкільної спільноти; встановити взаємодовіру через чесність, відкритість та спільну

роботу над вирішенням проблем; регулярно організовувати зустрічі, де учні можуть обговорювати свої проблеми з вчителями в неформальній атмосфері.

2.2. Рекомендації щодо подолання конфліктності серед учнів підліткового віку

У сучасному світі підлітковий вік є періодом, коли молоді люди зустрічаються з численними викликами та конфліктами. Підлітки часто стикаються з проблемами взаєморозуміння, конкуренції.

Вирішення конфліктів важливо для створення здорового шкільного середовища і підтримки позитивних взаємин серед школярів. (рис 2.10.)

Першим кроком у подоланні конфліктів є створення позитивної атмосфери у шкільному середовищі. Заохочення взаємоповаги та підтримки сприяє зниженню рівня конфліктів і створює учням відчуття безпеки і комфорту.

Другим ефективним методом є проведення лекцій, тренінгів та занять з вирішення конфліктних ситуацій. Це допоможе учням розвивати навички комунікації, емоційного інтелекту та співробітництва, що необхідне для успішного вирішення конфліктів.

Важливим аспектом є також використання посередництва, який дозволяє залучати третю сторону для допомоги учням знайти компроміс та вирішити конфліктну ситуацію. Поширення про можливість звертатися за допомогою до соціального педагога грає важливу роль у подоланні конфліктів. Це дає учням впевненість у тому, що їх проблеми можна вирішити та є підтримка для цього.

Отже, подолання конфліктності серед учнів підліткового віку вимагає комплексного підходу та спільних зусиль з боку адміністрації, педагогічного колективу. Важливо, надавати учням можливості розвивати навички

спілкування, вирішувати проблеми конструктивно та підтримувати позитивну атмосферу у шкільному середовищі.

Конфліктні ситуації у школі є серйозною проблемою і соціальним педагогам важливо знати, як їх попередити. Основною метою є створення безпечного середовища та люблячого оточення для дітей, де вони можуть зростати та розвиватися в повазі та безпеці.

Нижче наведено кілька рекомендацій для соціальних педагогів закладу загальної середньої освіти щодо подолання конфліктності серед учнів підліткового віку:

1. В першу чергу, потрібно розробляти та впроваджувати програми профілактики конфліктних ситуацій серед учнів підліткового віку.

2. Розробляти програми з питань емоційної компетентності у дітей, що допоможе їм краще розуміти свої емоції та ефективно взаємодіяти з іншими людьми.

3. Залучати учнів до спільних проєктів та завдань, яке буде сприяти формуванню взаємоповаги та співробітництва.

4. Вивчати фактори, які призводять до конфліктів, та вироблення стратегій їх подолання.

5. Надавати учням можливість висловлювати свої проблеми та отримувати підтримку та консультації з боку педагогічного колективу.

6. Розробляти та використовувати методики та ігри, які сприяють формуванню позитивних стосунків між дітьми та зменшенню ризику конфліктів у школі. Навчати дітей, як правильно поводитися у конфліктних ситуаціях.

7. Співпрацювати з іншими соціальними педагогами, психологами для забезпечення повноцінної підтримки учнів, оскільки конфлікти можуть негативно впливати на здоров'я. Співпраця з іншими професіоналами може допомогти виявити проблеми у дітей та забезпечити їм необхідну допомогу.

8. Залучати громадські організації та волонтерів до роботи з учнями щодо подолання конфліктних ситуацій. Громадські організації можуть надавати

допомогу у проведенні тренінгів для учнів, організувати просвітницькі заходи, сприяти створенню безпечного та дружнього середовища для підлітків.

9. Навчати методам мирного вирішення конфліктів. Підліткам варто вивчати такі стратегії, як аргументація, пошук компромісів та спільних рішень.

Висновки до другого розділу

Подолання конфліктності серед учнів підліткового віку вимагає комплексного підходу та спільних зусиль педагогів, батьків. Розвиток соціальної компетентності, навичок мирного вирішення конфліктів та підтримка з боку оточуючих – ключові елементи успішного подолання конфліктів у підлітковому середовищі.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши проблеми конфліктів можна зробити кілька висновків:

- Конфлікт – це нормальне явище, яке виникає в процесі взаємодії між людьми з різними переконаннями та цінностями. Він може бути як шкідливим, так і корисним для сторін конфлікту. Конфлікти у школі можуть мати різні форми та рівні прояву, але є нормальною складовою соціальної взаємодії. Важливо вчити учнів ефективно вирішувати конфлікти та розвивати навички співпраці, що сприятиме підвищенню взаєморозуміння та створенню сприятливого освітнього середовища. У таких ситуаціях важливе втручання педагогічного колективу та психологічна підтримка.

Для успішного вирішення конфлікту важливо, перш за все, мати спільне бажання обох сторін до його вирішення. Навіть якщо це бажання виявлено лише однією стороною, це може відкрити можливості для спільного рішення. Також важливим є перший крок до вирішення конфлікту, оскільки готовність до компромісу з боку однієї сторони може визначити ключову роль у розв'язанні конфлікту.

Посередництво соціального педагога у шкільному середовищі відіграє важливу роль у вирішенні конфліктів та підтримці учнів. Завдання посередника включає надання підтримки, консультування учасників конфлікту, розроблення стратегій врегулювання сварок та проведення тренінгів з навичок міжособистісного спілкування. Педагог може організовувати групові зустрічі для відкритого обговорення проблем та пошуку спільних рішень. Посередництво сприяє побудові позитивного та сприятливого освітнього середовища, де кожен учень відчуває себе важливим.

Конфліктні ситуації у школі є серйозною проблемою, яку соціальним педагогам необхідно ефективно вирішувати. Для подолання конфліктності учнів підліткового віку, соціальним педагогам рекомендується:

– Розробляти та впроваджувати програми профілактики конфліктних ситуацій, які спрямовані на усвідомлення та управління емоціями, вирішення конфліктів мирним шляхом.

– Проводити програми з питань емоційної компетентності, що сприяє кращому розумінню власних емоцій та вмінню взаємодіяти з іншими людьми. Це допоможе учням будувати позитивні взаємини та запобігати конфліктним ситуаціям.

Отже, виходячи з дослідження конфліктів у шкільному середовищі вказують на важливість цього соціального питання. Розуміння коренів конфліктів у школі дозволить педагогічному колективі налагоджувати спеціалізовані програми та ресурси підтримки для учнів підліткового віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамчук Л.Л., Андрєєнкова В.Л., Волченко Л.П. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти./упоряд.: Андрєєнкова В.Л., Гайдук В.І., Лунченко Н.В., Матвійчук М.М., Харківська Т.А., Чернець К.О. Київ: ФОП Нічога С.О. 2018. 174 с.
2. Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В. Впровадження відногового підходу, посередництва, медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти /упоряд.: Андрєєнкова В.Л., Войцях Т.В. Київ: Видавництво ФО-П Буря О.Д., 2023 188 с.
3. Андрєєнкова В.Л., Мотилук М.О. Вирішення конфліктів в освітньому середовищі із застосуванням примирних процедур в онлайн-форматі:мет.посіб./упоряд.: Андрєєнкова В.Л., Харківська Т.А. Київ, 2023. 43 с.
4. Андрєєнкова В.Л., Левченко К.Б., Лунченко Н.В., Матвійчук М.М. Комплект освітніх програм «Вирішення конфліктів мирним шляхом. Базові навички медіації» /упоряд.: Андрєєнкова В.Л., Лунченко Н.В. Київ. 2018. 140 с.
5. Андросова А.С., Шеленкова Н.Л. Специфіка подружніх конфліктів. *Психологічний журнал*. 2019. №3 С. 17-23.
6. Анпілогова Ю.Ю. Причини конфліктів, що виникають між суб'єктами навчально-виховної діяльності. URL: <https://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN1/r2/07ajjsnd.pdf> (дата звернення: 24.04.2024)
7. Гарькавець С.О., Волченко Л.П.. Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навчально-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид, 2020. 92 с.
8. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія. *Львівський державний університет внутрішніх справ*. 2015. С. 564.
9. Дацько О., Боченкова В., Якименко В. Шкільна медіація. URL: <https://www.schools-for->

democracy.org/images/documents/358/shkilna_mediaciya_posibnyk_dlya_shkilnyh_sluzhb_mediaciyi_ua.pdf (дата звернення: 24.04.2024)

10. Зарічна Т.П. Посібник для семінар. занять та самостійної роботи для провізорів-інтернів та викладачів зі спеціальності «Загальна фармація» Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 72 с.

11. Калаур С.М. Теорія і методика професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності : монографія. Тернопіль. 2018. 456 с.

12. Козяр М.М., Бопко І.З., Підготовка майбутніх фахівців різного профілю до розв'язання конфліктних ситуацій. *Теорія і методика професійної освіти*. 2021. Випуск 36. С.181-183.

13. Кононець М.О. Психологія конфлікту: комплекс навчально-методичного забезпечення підготовки бакалаврів всіх спеціальностей. Київ. : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2017. 48 с.

14. Корінна Г.О. Характеристика соціальних ролей та функцій соціального педагога. *Науковий вісник ужгородського університету*. серія: «педагогіка. соціальна робота». 2017. Вип. 2 (41). С.137-140.

15. Кругла Т.О. Сімейний конфлікт: причини виникнення, попередження, врегулювання. ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України». 2017. С. 73. URL: <https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/nursing/article/download/8557/7996/> (дата звернення: 24.04.2024).

16. Мазаракі Н.А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ. 2018. 276 с.

17. Новгородський Р.Г., Пилипенко Д.В. Шкільна медіація як технологія розв'язання конфліктів у закладах середньої освіти. *Психолого-педагогічні науки*. 2022. № 1. С. 61-66.

18. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці: навч. посіб. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

19. Побочий І.А., Шевцов С.В. Конспект лекцій з дисципліни «Конфліктологія». Дніпро, 2016. 33 с.

20. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва (медіації), затверджений наказом Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 № 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1243-16#Text> (дата звернення: 24.04.2024)

21. Профілактики та вирішення конфліктів у сім'ях військовослужбовців : методичний посібник. К: НДЦ ГП ЗС України, 2023. 115 с.

22. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціально-педагогічний аспект. [Навч.-метод. посібник]. К.: ФОП Стеценко В.В. 2016. 192 с.

23. Романишин А.М., Неурова А.Б. Алгоритм профілактики конфліктів у сім'ях військовослужбовців після їх повернення району виконання бойових завдань. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 4(68). С. 130-138.

24. Руда Н.Л., Шевченко В.Г. «Конфлікт-менеджмент» у практиці урегулювання конфліктів в молодій сім'ї. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 5. С. 205-210.

25. Слюсар Л. Українська сім'я в умовах війни. *Демографія та соціальна економіка*. 2023. № 2 (52). С. 3-12.

26. Фурса Л.А. Психологічні аспекти прояву конфліктів між підлітками та батьками. *Теорія і практика актуальних наукових досліджень*. 2019. С. 21.

27. Яновська Т.А. Психологічні основи профілактики практичним психологом конфліктів у підлітковому середовищі. *Молодий вчений* 2021. №7 (95). С. 45-48.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета-опитування здобувачів освіти щодо схильності підлітків до конфліктів

Шановні здобувачі освіти!

Просимо Вас взяти участь у дослідженні, яке проводиться з метою вивчення різних аспектів конфліктів серед підлітків, їхніх наслідків та можливих шляхів запобігання. Вам буде запропоновано декілька питань. Виберіть варіанти відповіді, найбільш відповідний на вашу думку або дайте розгорнуту відповідь. Опитування анонімне. Ми гарантуємо конфіденційність особи, яка заповнює анкету. Результати опитування буде представлено тільки в узагальненому вигляді. Сподіваємося на Ваші щирі відповіді.

1. Як ви розумієте поняття конфлікт?
2. Як часто ви відчуваєте, що ви потрапили в конфліктну ситуацію (у школі, серед друзів, вдома)?

Дуже часто

Іноді

Ніколи

3. Як зазвичай реагуєте на конфліктні ситуації?

Агресивно(фізичне насильство)

Пасивно(уникнення)

Інше

4. Чи маєте ви досвід вирішення конфліктів шляхом посередництва?

Так

Ні

5. Чи маєте ви довіру до вчителів або інших дорослих у школі?

Так

Ні

6. Чи відчуваєте ви, що вас слухають, коли ви говорите про конфліктні ситуації?

Так

Ні

Важко відповісти

7. Чи вважаєте ви, що присутність соціального педагога у школі сприяє зниженню рівня конфліктів серед підлітків?

Так

Ні

Важко відповісти

8. Чи впливають конфлікти на ваше емоційне становище та здоров'я?

Так

Ні

9. На вашу думку, конфлікти можуть бути корисними? Чому?

10. Як ви думаєте, що можна зробити, щоб уникнути або зменшити кількість конфліктів серед підлітків?

11. Чи проводяться у вашій школі лекції, тренінги, заняття щодо вирішення/подолання конфліктної ситуації?

Так

Ні